

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ
ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО "ЛЕМКІВЩИНА"

**ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ
ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА
"ЛЕМКІВЩИНА"**

**Вас вітають лемки
Закарпаття**

с. Забрідь
Великоберезнянський район
4-5 вересня
2010

**Голова
Великоберезнянської
районної ради
Василь Канюк**

**Голова
Великоберезнянської
районної ради
Іван Олійник**

Наші витоки-береги

Лемки Великоберезнянського району

Великоберезнянський район – район у північно-східній частині Закарпатської області, за 30 кілометрів від обласного центру. Межує з Перечинським і Воловецьким районами Закарпатської та Турківським Львівської областей України.

Західна межа є кордоном з двома зарубіжними державами – Словаччиною Республікою та Польщею. До складу району входять селище міського типу районний центр Великий Березний та 32 сільські населені пункти. Площа – 810 кв. кілометрів. Населення (станом на 01.01.1999) – 29883 чол., у тому числі 22513 чол. – у сільській місцевості. У національному складі велику перевагу становлять українці – 93

30.04.2003 1:

відсотки. Компактно проживають також словаки – близько 1% та цигани – 3% загальної кількості жителів району. окрім того, проживають на Великоберезнянщині росіяни, угорці, євреї, молдавани та представники інших національностей.

Історія

Територія Великоберезнянського району була заселена ще у 1-ому тисячолітті до н.е., про що засвідчують дані археологічних розкопок, зокрема вироби з бронзи та могильник. Перші письмові згадки про район (Великий Березний) датуються 1409 роком. У державному податковому списку за 1427 рік йдеться про те, що Великий Березний належить до володінь Ужгородської домінії графів Другетів. Згідно урбарію 1691 року теперішній район (центр і навколої села) на правах округу входив у 4-ий дистрикт Ужгородської домінії графа Берчені, спадкоємця Другетів. Такими ж давніми, як Великий Березний (згідно письмових згадок), можна вважати села Люту, Малий Березний, Волосянку, Ставне, Стужицю, Чорноголову. Про інші населені пункти перші письмові згадки датуються останніми століттями, коли вже налагодилося централізоване управлінське економічно-соціальне життя краю. Перекази і легенди зберегли пам'ять про опришків 17-18 ст. Івана Варгу, Миколу Васильчака та Івана Бецу, які керували загонами, що нападали на панські маєтки, мстили за експлуатацію і убозтво селян. Під проводом Івана Беці бунтівники у 1704 році оволоділи Ужгородським замком, а пізніше вилися у куруцьке військо Ференца II Ракоці.

У різні історичні епохи район, як і більшість території Закарпаття, входив до складу різних держав – Австро-Угорщини, Угорщини, Чехословаччини. Мінялися режими, насаджувалися різні мовні і культурні засади, але населення не нівелювало своїх яскравих традицій і звичаїв. До наших часів дійшли перекази, легенди, пісні, які свідчать про самобутню культуру лемків. Кращі представники лемків Великоберезнянщини прославили її на цілий світ. Приміром, Іван Фізер з Мирчі став доктором філологічних наук, професором Гарвардського університету США, Степан Лютянський з Волосянки став письменником у Чехії, Іван Каваль – поетом української діаспори в Німеччині.

Сьогодення лемків Великоберезнянщини – цікаве і неповторне, як і їхня культура, що віками живить велику національну культуру українського народу.

Лемки Перечинського району

Перечинський район – район Закарпатської області в Україні, який має унікальне географічне розташування. На заході межує зі Словачькою Республікою, на півночі – з Великоберезнянським і Воловецьким районами, на сході – зі Свалявським і Мукачівським, на заході і півдні – з Ужгородським районами Закарпаття.

Історія

Найдавніше поселення, виявлене на землях сучасного Перечинського району, – поселення пізнього неоліту (біля 20 тис. років тому) на околиці Перечина. В урочищі Гори виявлено кургани, які свідчать про поселення ранньо-залізного віку (VII століття до нашої ери). Люди обирали ці місця проживання через вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови та родючі землі, наявність у річках великої кількості риби, а в лісах – диких звірів, їстівних рослин та плодів.

- XII – XIV століття. У 1241 році монголо-татари підкорили Закарпаття, але через рік відступили. У 1281-1321 роках значні території історичного Закарпаття, в т.ч. і Перечинщина, входять до складу Галицько-Волинського князівства.

- XVI – XVIII століття. На початку цього періоду угорців перемогли турки, які потім протягом 160 років поневолювали країну. Перечинщина з 1690 року перебувала в складі Ужанської жупи. У той час територія нинішнього Закарпаття входила до складу імперії Габсбургів.

Рельєф території – гірська система з висотами над рівнем моря від 153 м до 630 м. В осінньо-зимовий період територія району знаходиться під впливом материкового клімату з характерною для нього континентальністю, у весняно-літній – під дією вологого атлантичного клімату. Ці фактори викликають пізні весняні заморозки, значні снігопади і досить сильні вітри. Природа Перечинського району

живописна і різноманітна. Низовину займають поля, луки. Пологі схили вкриті лісом, здебільшого букової породи. По території району протікають річки Уж, Лютянка, Турничка, Тур'янка, Шипот, що відкриває можливості розвитку малої гідроенергетики.

Район має високий природно-рекреаційний і курортний потенціалі. На його території знаходяться об'єкти природно-заповідного фонду, зокрема: державний заказник "Соколові скелі" у басейні річки Шипот, державний гідрологічний пам'ятник-водоспад у селі Тур'я-Поляна. Район є одним із найбільш екологічно чистих регіонів області, про що свідчить і функціонування мережі санаторно-курортного та туристично-рекреаційного комплексу. Відоме також Лумшорське родовища слабосульфідних вод. Загалом на території Перечинського району розвідано 13 джерел цілющих вод.

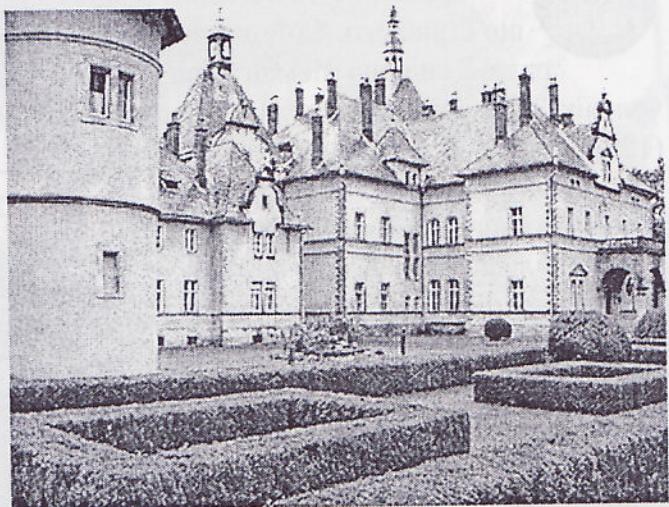
Лемки Свалявського району

Свалявський район — район в гірській зоні Українських Карпат Закарпатської області, де гори переходять у низовину. Районний центр — Свалява.

Населення: 54 869 чоловік. Площа: 673 квадратні кілометри.

Історія Свалявщини, як і Перечинського і Великоберезнянського районів, тісно переплетена. Тут за часи іноземного поневолення лемки жили тими ж бідами й радостями, що і по всій Лемківщині.

Свалявщина вперше згадується в документах VII століття. Це було невелике поселення, яке належало угорському феодалу Бет-Бетке.

В другій половині XIII століття Свалява належала «Михайлу, сину Микова», і, як сказано в одній з королівських грамот, до 1264 року знаходилася «по ту сторону засіки» (кордону). На основі цього можна зробити висновок, що вона входила до складу Галицько-Волинського князівства. Пізніше її одержав магістр Владар, потім — рід Перенгі і, нарешті, трансильванські князі (в XVI столітті). З тих пір Свалява входила до складу Мукачівсько-Чинадіївської Домініки.

В 90-х роках XVIII століття Свалява стає значним господарським центром. Тут була відкрита винокурня. Село одержало право проведення ярмарків, де продавалися здебільшого вироби з лози та глини. Розпочинається будівництво мостів та доріг. Використовується мінеральна вода, джерела якої граф Шенборн-Бухгейм здавав в оренду. В маєтку починають діяти водяна молотарка, лісопилка, млин, запроваджуються сівозміни, організовується виготовлення поташу, вапна, цегли.

Роки іноземного поневолення минали на Свалявщині так само, як і на всій Лемківщині. Люди жили у соціальній бідності, але духовно багатими. Господь зберіг їх для кращого майбутнього.

Сьогодні Свалявський район — це здравниця України. Мало який район Закарпаття може похвалитися такою кількістю оздоровчих закладів, які успішно працюють, приносять радість тим, хто бодай один раз мав щастя тут лікуватись. Багата Свалявщина цілющими мінеральними водами. Вони відомі на цілий світ. Кожна пора року — унікальна.

Надзвичайно багатий цей край на видатних людей. В селі Сусково народився і працював відомий будітель-просвітитель Іван Сільвай.

Лемки Мукачівщини

Площа Мукачівського району становить 1,1 тис. квадратних кілометрів, що становить 8,6% від території області. В районі 37 сільських та 2 селищні ради, 2 селища міського типу та 86 сіл. На території району проживає 101,4 тис. чоловік. За національним складом проживають 90 тисяч українців (84%), 12,8 тис. угорців (12%), 1,8 тис. німців (1,6%), 1,1 тис. росіян (1%) та 1,05 тис. представників інших національностей.

Найбільше лемків проживає у селі Чинадійове. Село відоме з 1214 р. як давнє русинсько-лемківське поселення.

Сувора Чинадіївська фортеця з двома кутовими вежами, зі стінами метрової товщини, зведена в XIV столітті бароном Перені (збереглася до нашого часу), в кількох кілометрах від неї є ще замок Берегвар (365 вікон, 52 кімнати, 12 входів). Ервін-Фрідріх Шенборн - представник п'ятого покоління Шенборнів збудував у 1889 році замок Берегвар, який декілька разів потім перебудовувався. Останній з династії Шенборнів - граф Георг-Ервін фон Шенборн-Бухгейм в 1944 році залишив замок Берегвар і повернувся в Австрію. З 1945 року прилаторичні ліси перейшли у власність держави, а землі передано малоземельним та безземельним селянам, які потім перейшли колгоспам.

Село гордиться своїми відомими спортсменами, серед яких: В. Ю. Турянчик - майстер спорту (народився в смт.Чинадійово), С. М. Решко - заслужений майстер спорту, неодноразовий чемпіон СРСР з футболу у складі команди київського "Динамо".

Сьогодні в селі працює відомий фольклорний лемківський ансамбль.

Лемки Ужгородщини

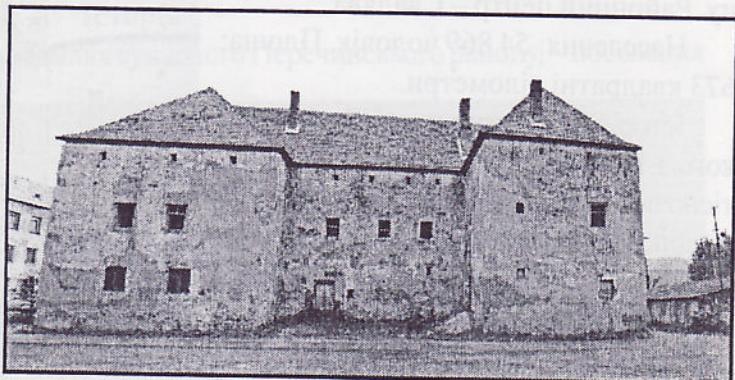
Ужгородський район Закарпатської області

лежить з півдня і заходу з Угорщиною і Словаччиною, зі сходу і південного сходу – з Берегівським, Мукачівським та півночі – з Перечинським районами. Через район протікають три річки – Тиса, Латориця, Уж, які приймають води десятків безіменних потічків і малих річок.

Лемки проживають переважно в селах Барвінок, Глибоке, Гута, Кам'яниця, Невицьке, Солотвино, Середнє.

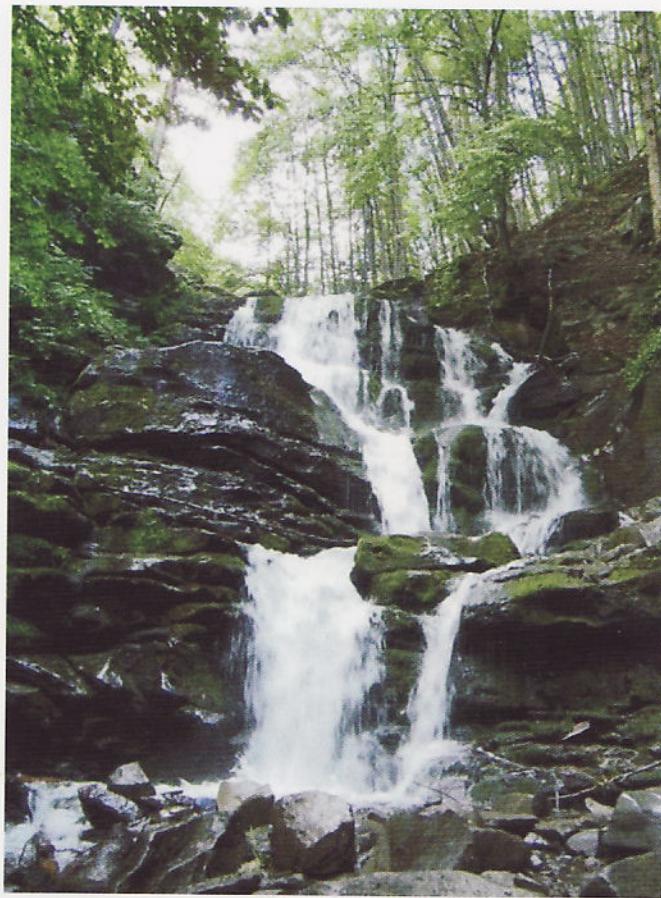
Серед пам'ятників лемківського середньовіччя відомі замки в Невицькому та Середньому. Саме довкола цих замків формувалася лемківська ментальність. Лемки їх будували, годували, а коли приходила біда, то й з вилами обороняли.

Лемки Ужгородщини зберегли свою лемківську говірку, історію, культуру, традиції. Найбільш яскраво вони проявляються у релігійні свята, під час проведення фольклорних фестивалів.

Легендарна “Лемківчанка”. Село Заричово.
1985 рік – після концерту, фото на згадку

Джерело, що тече й не витікає.
Водоспад “Шипот”

